

Nr 13

Av herr Elmwall m. fl., angående statsgaranti för långfristiga lån till jordbrukare, m. m.

De stora ekonomiska svårigheter, som jordbruksnäringen nu haft under flera år, har medfört ökad skuldsättning och växande betalningssvårigheter för jordbrukarna. För åtskilliga jordbrukare är den ekonomiska situationen synnerligen bekymmersam. I många fall är betalningsanspråken på grund av lösa krediter, växlar och varuskulder samt inte minst på grund av de senare årens stödlån så stora, att de kan befaras äventyra den fortsatta jordbruksdriften.

Anledningen till den för jordbruket bekymmersamma kreditsituationen är givetvis främst den under de senaste åren starkt minskade räntabiliteten. Jordbruket har icke tillförts de inkomster, som avsågs, när gällande jordbruksavtal träffades år 1956. I stora delar av landet har situationen förvärrats genom svaga skördeutfall under en följd av år. Man kan emellertid icke heller bortse ifrån att den hårt restriktiva penningpolitiken under de senaste åren ökat påfrestningarna på jordbruket. Den kraftiga räntehöjning, som genomfördes sommaren 1957 främst i syfte att tillföra bostadsbyggandet ökat kapital, medförde betydande kostnadsökningar och därmed ökat kreditbehov för jordbruket — liksom för småföretagsamheten i övrigt.

Staten har vid olika tillfällen beviljat stödlån till jordbrukare, som drabbats av skördeskador. För närvarande uppgår dessa stödlån till ett sammanlagt belopp av cirka 137 miljoner kronor, fördelade på 6 olika låneserier. Denna stödlåneverksamhet kan till sitt syfte jämföras med statliga hjälpåtgärder på andra områden, exempelvis vid naturkatastrofer, som drabbat enskilda människor. I stort sett kan stödlåneverksamheten också jämföras med åtgärderna mot arbetslösheten. De statsbidrag, som utgår till arbetslösa i direkta bidrag eller till anordnande av beredskapsarbeten, avser att trygga människornas försörjning. På samma sätt har med stödlånen avsetts att giva jordbrukarna möjlighet att betala räntor och amorteringar i fastigheter och inventarier. Stödlåneverksamheten har otvivelaktigt varit av stor betydelse för jordbruket. I sammanhanget må det dock framhållas, att stödlåneverksamheten för jordbruket i jämförelse med andra stödformer varit av relativt blygsam omfattning. De statliga lånen och subventionerna till bostadsförsörjningen uppgår exempelvis under innevarande budgetår till åtskilligt över 1 miljard kronor. Det totala beståndet av statliga bostadslån utgör

cirka 6,5 miljarder kronor, medan de utestående stödlånen till jordbrukare, såsom framhållits, uppgår till 137 miljoner kronor.

Vid besluten om stödlånen till jordbrukarna har man i stort sett räknat med att lånen skall återbetalas till staten. Detta underströks senast av 1958 års riksdag. Det kan otvivelaktigt konstateras, att jordbrukarna själva delar denna uppfattning. Möjligheterna för dem att återbetala stödlånen blir dock beroende av den ekonomiska utvecklingen inom jordbruksnäringen, ränte- och amorteringsvillkor liksom priset förhållanden och kommande skördeutfall. De lättnader i fråga om amorteringen av stödlånen, som beslutades av 1958 års riksdag, är i många fall otillräckliga. Enligt nämnda beslut kan riksbanken uppskjuta amorteringsplanens ikraftträdande till den 31 december 1959 beträffande 1954 års lån och till den 31 december 1960 beträffande 1955 års lån. Med de betalningssvårigheter, som jordbruket nu har, måste det konstateras, att många jordbrukare, särskilt i Mellansverige, vilka i åtskilliga fall varit utsatta för svåra skördeskador i fyra år i följd, icke har möjligheter att klara återbetalningen av stödlånen enligt den avsedda amorteringsplanen. Vid bedömningen av frågan måste man även beakta den i övrigt under den senaste tiden ökade skuldsättningen inom jordbruket. Till stor del har kortfristiga krediter måst lämnas av jordbrukets ekonomiska föreningar, främst centralföreningarna, då lån icke stått att erhålla på annat sätt. Som exempel härpå kan anföras, att centralföreningen i Södermanland den 31/10 1958 hade krediter utlämnade till jordbrukarna till ett belopp av i det närmaste 22,6 miljoner kronor. Den 31/10 1953 var motsvarande siffra 12,6 miljoner kronor. Förutsättningen för att jordbrukarna i så stor utsträckning som möjligt skall kunna återbetala stödlån och andra lån är, att snarast möjligt en kreditsanering genomföres för jordbrukets vidkommande.

För 1955 och 1957 års stödlån, vilka lån löper med för statlig stödverksamhet förhållandevis hög ränta, har räntan kapitaliserats, när amorteringsplanens ikraftträdande uppskjutits. Denna åtgärd har avsetts som en hjälp. I nuvarande läge är emellertid den kapitaliserade räntan en ytterligare belastning. Det synes oss nödvändigt, att de å stödlånen kapitaliserade ränteskulderna avskrivs.

Det är enligt vår mening nödvändigt, att jordbrukarna får möjlighet att sammanföra stödlån och andra överhängande lösa skulder i långfristiga lån med tillfredsställande ränte- och amorteringsvillkor. Som en möjlig utväg framstår härvid, att staten lämnar garantier för sådana långfristiga lån i huvudsak enligt de former som gäller för den statliga garantikreditgivningen i övrigt. Ett skydd måste härvid lämnas mot alltför högt ränteläge. Lämpligen bör en grundränta fastställas till förslagsvis 4 procent, vilket överensstämmer med den grundräntesats, som förordats i den för kort tid sedan framlagda promemorian angående statligt kreditgarantisystem på egnahemsområdet. De skuldsatta jordbrukarna bör enligt vår mening icke ha sämre lånevillkor än egnahemsägarna, som i allmänhet befinner sig i

gynnsammare inkomstförhållanden. När räntesatserna överstiger grundräntan, bör staten svara för skillnaden mellan lånemarknadsränta och grundränta i enlighet med vad som förordats i promemorian angående kreditgarantisystem på egnahemsområdet. Av staten garanterade långfristiga lån av den typ vi här diskuterat bör i första hand kunna lämnas av jordbrukets egna kreditorgan, jordbrukskassorna och hypoteksföreningarna. En förutsättning härvid är dock, att nämnda kreditinstitut beredes möjligheter att i erforderlig utsträckning utöka sitt lånekapital, så att icke andra kreditbehov inom jordbruket eftersättes.

En annan och i detta fall kanske lämpligare form är att jordbrukarna beredes möjligheter till långfristiga lån i sekundärlåge. De tidigare sekundärlånen under 1930- och 1940-talen var av stor betydelse för jordbruket. De tillkom för tillgodoseende av kreditbehov för jordbruket, som väl kan jämföras med det nuvarande. Det framstår som en brist att jordbrukarna icke såsom ägare av bostads- och affärsfastigheter numera har sekundärlånemöjligheter. Den ännu kvarstående sekundärlånefonden för jordbruket, vilken förvaltas av hypoteksbanken, bör kunna komma till användning för ändamålet genom att erforderligt kapital tillskjutes av staten. Nödvändigt är att en förhållandevis låg sekundärlåneränta fastställs, förslagsvis 3—4 procent. De tidigare sekundärlånen förmedlades och förvaltades i första hand av jordbrukets egna kreditinrättningar, jordbrukskassorna och hypoteksföreningarna, och det synes oss lämpligt, att dessa kreditorgan får samma uppgifter vid en återupptagen sekundärlåneverksamhet för jordbruket.

Till den nuvarande stödlånegivningen har även knutits villkoret, att jordbrukare som upphör med sitt jordbruk omedelbart skall återbetala lånet. I många fall är det önskvärt, att tillträdande jordbrukare får övertaga stödlån, särskilt vid inventarieöverlåtelse. De möjligheter härtill, som bör kunna medges vid långfristiga lån av ovan angivna typer, skulle underlätta överlåtelse av jordbruk.

Skuldsättnings- och betalningssituationen för jordbruket är så allvarlig, att snara åtgärder är nödvändiga i syfte att åstadkomma en kreditsanering. Om så icke sker, torde åtskilliga jordbrukare sakna möjligheter att upprätthålla jordbruksdriften. En kreditsanering, som möjliggör att stödlån, växlar, varuskulder och andra lösa krediter kan utbytas mot långfristiga lån, synes oss också vara förutsättningen för att staten och andra långgivare skall kunna få sina fordringar betalda. En sådan kreditsanering för jordbruket måste givetvis föregås av utredning. Det är emellertid angeläget att denna utredning bedrivs så skyndsamt, att förslag till frågans lösning kan föreläggas riksdagen redan innevarande år. Kreditmarknadsutredningen har även att pröva frågan om den långfristiga kreditgivningen till jordbruket. Det bör kunna tänkas, att denna utredning får i uppdrag att skyndsamt i delbetänkande lägga fram förslag rörande här avsedda problem. Lämpligt kan dock synas vara, att en särskild snabbutredning tillsättes, sammansatt av personer med särskild kännedom om jordbrukets kreditfrågor och ekonomiska förhållanden.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om så skyndsamt utredning rörande möjligheter för jordbrukare att sammanföra stödlån och andra skulder till långfristiga lån i enlighet med vad i motionen anförts samt rörande avskrivning av å stödlån kapitaliserade ränteskulder, att förslag till nämnda frågors lösning kan föreläggas innevarande års riksdag.

Stockholm den 16 januari 1959

Emil Elmwall

Karl Björkänge

Sven Vigelsbo

Erik Grebäck

C. O. Carlsson

Per Svensson

i Bakeröd

i Stenkyrka